

ДВА АНТРОПОЛОГІЧНИХ КОМЕНТАРА ДО ТЕМИ ЯГЕЛЛОНСТВА В ПОЛЬЩІ І УКРАЇНІ

Маркова О. М.

доктор мистецтвознавства, професор,
заслужений працівник культури України,
завідувачка кафедри теоретичної та прикладної культурології
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
ORCID ID: 0000-0003-4711-9538
E-mail: dashaelena@gmail.com

Мета цієї роботи – доцільний вибір методологічного спрямування дослідження феномену ягеллонства, який отримав смисл офіційної політичної доктрини сучасної Польщі і який фігурує у якості програмного образу безпосередньо (А. Пануфнік, С. Морито) чи опосередковано-алюзивно (слов'янська тема у Б. Лятошинського) у творах найкрупніших композиторів Новітньої доби, що зумовлює осмислення того феномену як явища культури, відповідно, виділення культурологічного погляду на його сукупну атрибутику – у розділення саме мистецтвознавчого й історично-соціологічного підходів. **Методологічна основа** – герменевтичний підхід від культурологічного міждисциплінарного аналізу, як те задане в роботах Ж. Бодріяра, А. Василькова, А. Канарського, Ю. Крістевої, отримало опрацювання в роботах українських дослідників, у тому числі Д. Андросової, О. Зосім, О. Козаренка, І. Ляшенка, О. Маркової, А. Соколової, О. Роценко, В. Шульгіної, О. Яковлева та ін., із спеціальним акцентуванням релігійно-філософського і расово-генетичного чинників у формуванні ментальних показників історичних і творчо-психологічних національних індексів. І в цьому методологічному ракурсі виділяється особливо концепція культурологічного (психологізованого філософізму) «розпізнавання». **Наукова новизна** – в оригінальності виявлення ягеллонського комплексу в традиціях різних слов'янських народів саме в культурологічному баченні заявленої проблематики, за очевидності різноманіття філософсько-естетичних, соціопсихологічних, релігійно-політичних, мистецтвознавчо-аналітичних ракурсів розуміння цілей і смислу ягеллонських здобутків у різних націях, в українській насамперед. **Висновки.** Культурологічно-антропологічний підхід до проблеми ягеллонства підготовлений історичними обставинами відчайдушної боротьби слов'янських націй за виживання у XIII–XIV століттях, відповідно антропологічний підхід – від концепції расової культурної єдності представників певних націй. Із цим поєднана релігійно-політична доктрина офіційної двоконфесійності (реально – багатоконфесійності) державного орієнтування імперії Ягеллонів, що видавало оригінальну версію філософсько-естетичного переломлення ренесансного гуманізму як світоглядного «двоєсвіту» у спрямованості до барокової ієрархії естетизації католицьких і відсунення позакатолицьких цінностей, ламаючи расову єдність ягеллонського союзотворення на користь творчо-мистецького сарматизму і в опозицію до православної конфесійної гнучкості могилянства в Україні. Культурологічно-антропологічний погляд має привілеї ієрархічно-комплексного усвідомлення цього культурного феномену, в якому системотворчим чинником виступає індекс расового протистояння іншорасовим утворенням свого часу.

Ключові слова: антропологізм, ягеллонство, національна ідея України, національна ідея Польщі, Католицизм, Православ'я, державна політика щодо релігії.

Two anthropological comments on the topic of the Jagellonian rule in Poland and Ukraine

Markova O.M.

Doctor of Art History, Professor,
Honored Worker of Culture of Ukraine,
Head of the Department of Theoretical and Applied Culturology
A.V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music

The purpose of this work is to make an appropriate choice of methodological direction for the study of the phenomenon of Jagiellonianism, which has acquired the meaning of the official political doctrine of modern Poland and which appears as a programmatic image directly (A. Panufnik, S. Morito) or indirectly and allusively (the Slavic theme in B. Lyatoshynsky) in the works of the greatest composers of the Modern Age, which determines the understanding of that phenomenon as a cultural phenomenon, respectively, the allocation of a culturological view of its total attributes – in the separation of art criticism and historical and sociological approaches. **Methodological basis** – hermeneutic approach from the cultural interdisciplinary analysis, as set out in the works of J. Baudrillard, A. Vasytkov, A. Kanarsky, Y. Kristeva, has been elaborated in the works of Ukrainian researchers, including D. Androsova, O. Zosim, O. Kozarenko, I. Lyashenko, O. Markova, A. Sokolova, O. Roschenko, V. Shulhina, O. Yakovlev, etc., with a special emphasis on religious-philosophical and racial-genetic factors in the formation of mental indicators of historical and creative-psychological national indices. And in this methodological perspective, the concept of cultural (psychologized philosophizing) “recognition” stands out.

Scientific novelty – in originality the identification of the Jagiellonian complex in the traditions of various Slavic peoples precisely in the culturological vision of the underlying issues, with the obvious diversity of philosophical-aesthetic, socio-psychological, religious-political, art-historical-analytical perspectives of understanding the goals and meaning of the Jagiellonian achievements in different nations, in Ukrainian first of all. **Conclusions.** The cultural-anthropological approach to the problem of Jagiellonianism is prepared by the historical circumstances of the desperate struggle of Slavic nations for survival in the 13th–14th centuries, respectively, the anthropological approach from the concept of racial cultural unity of representatives of certain nations. This was combined with the religious-political doctrine of the official bi-confessionalism (in reality, multi-confessionalism) of the state orientation of the Jagiellonian empire, which gave rise to an original version of the philosophical-aesthetic refraction of Renaissance humanism as a worldview "dual world" oriented towards the Baroque hierarchy of aestheticization of Catholic and and the rejection of non-Catholic values, breaking the racial unity of the Jagiellonian union in favor of creative and artistic Sarmatism and in opposition to the Orthodox confessional flexibility of the Mogilev people in Ukraine. The cultural-anthropological view has the privileges of a hierarchically complex awareness of this cultural phenomenon, in which the index of racial opposition to other racial formations of his time acts as a systemic factor.

Key words: anthropology, Jagiellonianism, national idea of Ukraine, national idea of Poland, Catholicism, Orthodoxy, state policy on religion.

Актуальність дослідження. Ягеллонство увійшло в політичний розклад сьогодення в Польщі, що в разі пошуків контакту з боку України у вельми близького в різних напрямках (етнічно-генетичному, географічному, історично-творчому) польського народу мусимо доцільно знати про політичне гасло сусіда, яке стоїть за декларацією назви держави Третя Річ Посполита. Це об'єктивний, надособистісний чинник теми дослідження, але є ще й особистісний: співавторка роботи О. Маркова через свою мати, Камінську Н. Я., уроджену Таранушенку, яка емігрувала в Польщу з батьками з армією гетьмана Скоропадського, що прихильно ставився до учасників Білої Гвардії, у 1916–1924 рр., багато знала про умови буття у Другій Речі Посполитій епохи Пилсудського для вихідців з України та Росії.

До того ж саме та Друга Річ Посполита, яка об'явила себе безпосередньою спадкоємицею ягеллонства, надихала творчість польського генія А. Пануфніка, який саме в 1990-ті став доступним для польської і вітчизняної та загалом світової музичної спільноти. І це знову аргумент, і вже об'єктивний знов, для осмислення явища ягеллонства, яке у трансформації мистецьких переваг ХХ–ХХІ століть посіло значне місце у свідомості як поляків, так і народів європейського Сходу, передусім українців, практично-життєво зв'язаних із буттям свого географічного сусіда та щільного партнера у торговельно-творчій комунікації.

На сьогодні національна самоідентифікація офіційно і психологічно-діяльнісно різко розмежована для України та Польщі. На сьогодні у школі учні-студенти в Україні засвоюють тезу, що для визначення національності українця віросповідальна налаштованість не має значення, хоча це прямо протилежне самоствердженню України у протест проти окатоличування в XVII столітті. А в Польщі належність до Католицтва була й лишається суттєвою складовою належності до польської нації.

Але саме стирання конфесійних розмежувань у національно-етнічному поєднанні православних русинів-українців і православної аристократії

Литви і поляків-католиків становило основу того політично-воєнного союзу, який дав можливість виграти єдиноборство з Тевтонами. Але в Польщі всі достоїнства ягеллонського правління приписуються Ядвізі, яка була королею польським, що підтримане було великим політиком антиросійського спрямування Папою Павлом II, що надав титул святої Ядвізі Анжуйській, як вона офіційно іменувалася. І відомо, що вона була енергійною і хороброю, сама очолила похід на Галицьку Русь, підкорила і приєднала до Польщі. Династичні зв'язки з німецькими і французькими аристократичними родинами не спасали від експансії тевтонів, історично був близьким розгром прибалтійських західно-слов'янських князівств у XIII–XIV століттях, війна з Пруссією, яка переходила в геноцид балтсько-слов'янського народу, – усе це примусило Ядвігу Анжуйську переглянути відносини із слов'янським оточенням і вибрати чоловіком хрещеного у Православ'ї Ягелло-Ягайла, великого князя Литовського, що мав досвід протистояння ворогам слов'янських народів.

Політичні позиції сучасної Польщі, що презентує себе як Третю Річ Посполиту, складають одну лінію розуміння ягеллонства – і всі сьогоденні рішення і дії польського уряду та його обслуговуючої преси підпорядковані цьому політичному гаслу. Історичні матеріали, здатні підкріпити чи відвернути відповідні актуальні настанови, становлять основу політичних презентацій цієї країни (див. матеріали М. Мацкевича, М. Дейвіса, Х. Візнера, ін. [4; 6; 22]). Філософсько-естетичні акцентуації ягеллонства мають свої витоки в концепціях польського ренесансу, що щедро подаються і в роботах українських дослідників, які акцентують польськоцентристські показники цього політично-релігійного явища.

Соціологічно-мистецтвознавчий ракурс ягеллонства виступає у «чистому» вигляді в роботах, присвячених конкретиці мистецької реакції на політичні дії Ягеллонів, як то маємо в роботах Х. Візнора, Й. Тазбіра, Г. Волкової [2; 20; 22], однак частіше збігається з осмисленням його проєкцій в сарматизм, панславизм, як то знаходимо в пра-

ця Т. Улевича, А. Котиченко, Н. Петровської, деяких із вищеназваних авторів. Розробки теми ягеллонства мають місце в осмисленнях візантизмів в історії і культурі України та Польщі, оскільки саме візантійські культурні гени, що транслювали накопичення грецької античності до християнського світоглядного охоплення, наділили ягеллонство і європейський Ренесанс загалом філософсько-релігієзнавчим установами – див. роботи О. Муравської, А. Соколової, Й. Белдаха та ін. авторів [10; 11; 15].

Книга О. Гиси [3] зазначає наявний в Україні рівень розробки ягеллонства, у ній розгорнуті зразки мистецької реакції на ягеллонство порівняно із соціально-політичними виходами політики Польщі в ХХ і ХХІ століттях. У книзі соціально-психологічні й мистецькознавчі ракурси ягеллонства піднімаються у зв'язку з достоїнствами хоч би заново відкритої у 1990-ті для Польщі творчості А. Пануфніка, що переймався гаслами Старої Польщі і Ягеллонської доблесті польської нації (це наочно в монографії Б. Болеславської, у роботах Г. Волкової, В. Лужного тощо) [2; 8; 16], у відповідних публікаціях щодо інших композиторів, що так чи інакше долучалися до історичних накопичень ягеллонства та народжених ним сарматизму, панславізму тощо. Особливу увагу приділено різними авторами політично-творчим спрямуванням сарматизму й сарматському комплексу загалом, проблематиці яких присвячені праці Й. Маційовського, Й. Тазбіра в Польщі, О. Гиси в Україні [3; 17; 20] тощо. Українське розуміння сарматизму засвідчене Т. Шевченком – і тим маємо багатий розклад на сьогодні ягеллонської тематики у вигляді оновлення союзу Польщі й України у протистоянні іншонаціональним тискам.

Однак усім цим ракурсам розгляду ягеллонства бракує ємності культурно-комплексного *міждисциплінарного* підходу в охопленні *ренесансної* специфіки ягеллонства у його торканнях східних і західних у цілому виявлень Ренесансу в планетарному обсязі, особливостей показу ренесансних індексів на європейському Сході та Півдні, на кельтському Заході. Усе сказане засвідчує необхідність введення того підходу, що забезпечується саме культурологічно-антропологічним ракурсом, у якому «складеність» названих дисциплін з ієрархії самостійних наукових знань, присвячених чи то ідеальним, чи то матеріальним світовим явленям, чи певним переплетінням тих реалій названого типу, – заради усвідомлення культурної ємності ягеллонства в історичному і сьогоденному переломленнях, виявленнях у широкому колі соціального й мистецького буття.

Звідси **мета** цієї роботи – доцільний вибір методологічного спрямування дослідження феномену ягеллонства, який отримав смисл офіційної політичної доктрини сучасної Польщі і який фігурує як програмний образ безпосе-

редньо (А. Пануфнік, С. Морито) чи опосередковано-алюзивно (слов'янська тема у Б. Лятошинського) у творах найкрупніших композиторів Новітньої доби, що зумовлює осмислення того феномену як явища культури, відповідно, виділення культурологічного погляду на його сукупну атрибутику – у розділення саме мистецтвознавчого й історично-соціологічного підходів. **Методологічна основа** – герменевтичний підхід від культурологічного міждисциплінарного аналізу, як те задане в роботах Ж. Бодрієра, А. Василькова, А. Канарського, Ю. Крістєвої, отримало опрацювання в роботах українських дослідників, у тому числі Д. Андросової, О. Зосім, О. Козаренка, І. Ляшенка, О. Маркової, А. Соколової, О. Рощенко, В. Шульгіної, О. Яковлева та ін., із спеціальним акцентуванням релігійно-філософського та расово-генетичного чинників у формуванні ментальних показників історичних і творчо-психологічних національних індексів. І в цьому методологічному ракурсі виділяється особливо концепція культурологічного (психологізованого філософізма) «розпізнавання» **Наукова новизна** – в оригінальності виявлення ягеллонського комплексу в традиціях різних слов'янських народів саме в культурологічному баченні заявленої проблематики, за очевидності різноманіття філософсько-естетичних, соціопсихологічних, релігійно-політичних, мистецтвознавчо-аналітичних ракурсів розуміння цілей і смислу ягеллонських здобутків у різних націях, в українській насамперед.

Традиційно для мистецтвознавчого-культурознавчого переломлення первісним виступає філософсько-естетичний ракурс, який у ягеллонському аспекті ставить надзвичайно новаційно питання *ренесансної* історичної ідеї, як вона обговорюється у працях М. Конрада, О. Лосєва [7], А. Меза [19], О. Маркової [9], а згодом Лю Бінцяна, О. Муравської [10], А. Соколової [11] та інших науковців. Ідеться про специфічне для цього світоглядного підходу уявлення про «двоєсвіт» як цінність гармонії релігійного й позарелігійно-культурного здобутків, за якими вишикувалися цінності політично-конкретні, державобудівні, творчо-освітні, воєнно-організаційні, мистецькі, культурно-поведінкові тощо.

Виникнення і становлення ягеллонства припадає на XIV–XVI століття, пік його могутності і слави зазначений перемогою при Грюнвальді у 1410 році, тобто за прийнятими історичними датами то повністю збігається з виходом Високого ренесансу (відзначеного закінченням Столітньої війни і діями Другої, нищівної для Католицизму, інквізиції), а занепад і переродження стають наслідками Люблінської унії 1572 року, підписаної останнім королем-ягеллоном (збігається з Пізнім Ренесансом, огорненим полум'ям протестантських виступів і внаслідок цього нищівних громадянських воєн]. За законами «духу часу» все, що

в Європі охоплюється високим світоглядним статусом *ренесансного гуманізму*, тобто філософсько-релігійним принципом, з якого випливають всі інші соціально-психологічні й особистісно-поведінкові вибори, пронизує буття різних націй, відрізняючись способом переломлення того загального світоглядного підходу.

Як прийнято часово зазначати, європейський Ренесанс відзначився розвитком філософії *гуманізму*, тобто спрямованого на людину мислення, у якому людська Богоподібність визначається здатністю до творчості, що й уподібнює людську особистість до Бога-Творця, а також величчю ідеальних здатностей, насамперед це володіння мовами, обізнаність у науках і мистецтвах. Ті, що не володіли вказаним запасом, випадали з кола повноцінних людей, поводження з якими виходило за грані традиційного християнського милосердя, терпимості тощо. Аристократизм ренесансного гуманізму породжував показовий лицарско-аристократичний республіканізм, виявленням якого стала шляхетська республіка Речі Посполитої в Литві-Польщі, козацька спільнота в Україні.

Свого часу О. Лосев у протилежність до традиційного західноєвропейського підходу наполягав на відсутності різкої протилежності між Готикою і Ренесансом. Адже Готика також знала світоглядний «двоєсвіт» (у концепції схоластичної філософії) як двоїстість Путі до Бога – від простоти віруючого серця і вишуків Богом даного розуму. Однак такий «двоєсвіт» є релігієцентристським, тоді як ренесансна гармонія в культурі вибудовувалася на поєднанні християнських і позахристиянських здобутків. У різних країнах Європи і світу готичні й ренесансні індекси «накладаються» – у силу історичних обставин це спостерігаємо у Франції, Іспанії, в Британії-Англії, у ряді країн на європейському Сході.

Указане «накладення» атрибутів готичного й ренесансного порядку знаходимо в ягеллонській Польщі XV-XVI століть, поки там правили Ягеллони: наявність у сеймі православної і католицької шляхти, терпимість до іншokonфесійних та іншонаціональних єдностей усвідомлювалася правами освіченої, культурно-вишукано підготовленої шляхти (заради цього і відкрився Краківський, згодом Ягеллонський університет і йому подібні заклади), різноконфесійні вподобання яких гармонізувалися здатністю до лицарського служіння. Розбрат і розпад Речі Посполитої почався з абсолютизації католицької ідеї у віросповіданні з боку королівської влади, що на рівні поведінково-стосункових відносин гіперболізувало сарматизм (і які щиро ототожнював А. Пануфнік у своєму баченні ягеллонства у другій половині XX сторіччя).

Гуманістичний ракурс особистості Ягелла-Ягайла, великого князя Литовського і короля Польського (1), розкривається у творчій широті

осягання ним проблеми слов'янської об'єднаної імперії, у якій воєнно-дипломатичні, культурно-просвітницькі й релігійно-перетворювальні акції здійснювалися в незмінній довірі до можливостей людського розуму та можливостей спілкування на основі риторично та фактично достойної аргументації. Відзначаючи елементарну неосвіченість, коментатори його біографії одночасно вказують на глибоку цікавість до мистецтва й науки, що угрунтовано розбудовано ним Краківського університету. Сама поетика смерті Ягайла (застудився, слухаючи спів солов'я) має історичні аналогії до кінця Великих (танського поета Китаю Лі Бо, Петра I в імперії європейського Сходу, ін.).

Ренесансний зміст двоконфесійного шляхетського республіканізму Речі Посполитої продемонстрований величним сплеском мистецько-творчого порядку, коли висуваються імена Миколая Коперника, Вацлав із Шамотул, Миколая Гомулки. В Україні в паралель до Франції і Новгороду налагоджується церковна «трирядкова» поліфонія, яка стала ґрунтом кантової пісенності, підхопленої від проправославно спрямованого польського протестантизму. Особливого роду терпимість ягеллонства до іншokonфесійного втілення релігійного сповідання, рухливість кордонів між християнським і поза ним розташованого культурного шару ілюструється таким історичним фактом, як допущення до професорської кафедри у Краківському університеті переслідуваного лютеранами Фауста у статусі Доктора Фаустуса.

Складений ягеллонством «двоєсвіт» єдності двох конфесій, з яких одна – православна – для католицької спільноти ототожнювалася з позахристиянським здобутком, пояснює віросповідально-мислительну ситуацію, однак залишається поза увагою расово-генетичний аспект, народжений обставинами протистояння націй в епоху Ренесансу, з яких одна – галліканська Франція – була, через Галлію Меровінгів, реальною спадкоємницею Візантії з багатством переломлених християнською ідеєю здобутків Античності (апріорність формули неоплатонізму для візантійської філософії). Католицтво у засобах Контрреформації просуває залучення у свій віросповідальний вжиток обрядово-мистецький комплекс Православ'я (акапельність храмового співу), залишаючи організаційний кістяк наддержавно правлячої церкви. З Православ'ям намагалося закріпити зв'язок на ранньому етапі свого існування Лютеранство (про це в книзі О. Муравської [10, с. 142]).

Для протистояння тевтонській навалі Ягеллонами актуалізувалася ідея расового чинника у формуванні політично-воєнної опозиції останній, принаймні щодо тих слов'янських народів, які не були зв'язані боротьбою з тюрксько-ісламським наступом. Зрозуміло, що особливий сенс набула державно-релігійна концепція литовської

магнатерії, за ініціативи якої литовські князі ще з часів Гідеміна увійшли в контакт із князівськими колами Київської Русі, Твері і, прийнявши в межах лицарського шару Православ'я, організували сильну державну єдність, здатну протистояти агресіям як із Сходу, так і з Заходу. До речі, саме становлення на польському троні династії Ягеллонів зобов'язане шлюбу Владислава II Ягайла з київською князівною Софією Гольшанською [1]. Литовські князівни ставали царицями в імперії європейського Сходу.

Візантизм ренесансного буття мав принципний вихід на музичний вжиток, який відзначений був культурою струнно-щипкового інструменталізму – лютня, лютнева група взагалі, гітара, інструменти, що мали особливу вагу у Франції та Іспанії, бандура, бандурія в Україні, Польщі та Іспанії, склали емблематичне звучання у вказаних країнах і націях. У цьому ж струнно-щипковому колі відбулося становлення класичної-чембальної культури, спорідненої термінологічно і фактично з уявленнями про гру на цимбалах, показову для ягеллонської Угорщини, України, Польщі, Румунії та Молдови-Валахії (про цей ренесансний тип інструментального вибору з акцентуацією гітарного надбання спеціально в дисертації А. Ялози [14, 18–38].

Етнічно-расовий підхід ягеллонства до вирішення політичних проблем був підхоплений німецьким світом, висунувши всупереч релігійним протистоянням Тридцятирічної війни 1618–1648 років принцип «німецької культурної ідеї», результатом якої стала домовленість католицької і лютеранської церков про взаємодію стосовно німецьких націй. А ця остання породила «йозефенізм» XVIII сторіччя і велич еклектики Віденської школи в музиці як основи європейської музичної класики.

Протилежною німецькій спрямованості на ягеллонство стала православна державотворча розбудова в Україні у вигляді *могилянства*, у якому релігійний-православний комплекс став основою расово-національних єднань, що здатні були протистояти експансії Католицизму. А ця остання у XVII сторіччі вже мала виток національно-расову «близькодію» з боку Польщі, хоча гнучкість і відкритість Київського Православ'я до міжконфесійних контактів явно наслідувала ягеллонську терпимість до міжконфесійних і взагалі до релігійних розмежувань. Свідомість – сама біографія Дмитрія Туптала чи святого Дмитрія Ростовського, міждержавні «мандри» Паїсія Величковського, що відтворювали родові зв'язки Петра Могили із царськими династіями Валахії-Молдови тощо.

Історичний підхід до оцінки ягеллонства, що базується на індивідуальних описах дій лідерів і характеристиці соціально-політичних акцій, минає вказані релігійно-рухомі і якісно-національні явища, які становили «метафізичну» про-

екцію певної соціопсихологічної моделі, яка розроблена стала під час побудови полінаціональної і полірелігійної системи ягеллонської Речі Посполитої. Історичний підхід минає буттєво-поведінковий резонанс, що відмічає «пасіонарні» (за Л. Гумільовим) виявлення особистостей і націй на користь життєдайного оновлення відносин приватних і соціально-державних, міждержавних і релігійно-космічно усвідомлюваних єднань. Цей психологічний комплекс планетарного розвороту виводить на соціально затребувану мистецьку сферу, яка зіграла значну роль у розбудові і Речі Посполитої у ягеллонський, почасти постягеллонський період, а також у виявленні та розширенні впливу могилянства в Україні. Не забуваємо про період перебування Петра Могили в Нідерландах і в Парижі (міжконфесійно налаштований кальвінізм перших і «серединність» між Православ'ям і Католицизмом французького галліканства), що передувало могилянським акціям православної Реформи.

Саме комплексна ємність живих історичних подій подає складний, певною мірою «мозаїчний» відбиток, яким відзначене виявлення ягеллонства як історичної доби XIV–XVI століть з її проєкціями у XVII і подальші часи, маючи багаті нагадування в сучасності та тенденції на майбуття. За результатами зробленого огляду виділені такі аспекти подання ягеллонства: 1) філософсько-релігійнознавчий, 2) історично-описовий із виділенням воєнно-політичного виходу й діяльнісно-біографічного щодо провідних осіб етапу; 3) етнологічно-національний, 4) мистецтвознавчо-цілісний. Сукупність цих підходів подає *міждисциплінарну комплексність культурологічного пізнання ягеллонства*.

Висновки. Культурологічно-антропологічний підхід до проблеми ягеллонства підготовлений історичними обставинами відчайдушної боротьби слов'янських націй за виживання у XIII–XIV століттях, відповідно антропологічний підхід – від концепції расової культурної єдності представників певних націй. Із цим поєднана релігійно-політична доктрина офіційної дво-конфесійності (реально – багатоконфесійності) державного орієнтування імперії Ягеллонів, що видавало оригінальну версію філософсько-естетичного переломлення ренесансного гуманізму як світоглядного «двоєсвіту» у спрямованості до барокової ієрархії естетизації католицьких і відсунення позакатолицьких цінностей, ламаючи расову єдність ягеллонського союзотворення на користь творчо-мистецького сарматизму і в опозицію до православної конфесійної гнучкості могилянства в Україні. Культурологічно-антропологічний погляд має привілеї *ієрархічно-комплексного* усвідомлення цього культурного феномену, у якому системотворчим чинником виступає індекс расового протистояння іншорасовим утворенням свого часу

ЛІТЕРАТУРА

1. Владислав II Ягайло. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Владислав_II_Ягайло (дата звернення: 23.08.2024).
2. Волкова Г. Ритуал у збереженні та трансляції культурних цінностей : канд. дисертація, НАКККіМ. Київ, 2020. 261 с.
3. Гиса О. Українські паралелі до ягеллонства і сарматизму у бутті Європи XVIII–XIX століть. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : науковий журнал*. Київ, 2024. Вип. 71. Т. 1. С. 83–86.
4. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / пер. з англ. П. Тарашук. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. 1080 с.
5. Камінська-Маркова О. М. Методологія музикознавства та проблеми музичної культурології. До 50-річчя педагогічної діяльності. Одеса : Астропринт, 2015. 532 с.
6. Котиченко А. А. Сарматизм: етносоціальний міф шляхетського походження. *Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки*. 2014. № 9. С. 53–57.
7. Лосев О. Ф. Вступний нарис і зібрання текстів. Музична естетика Античного світу. Київ : Музична Україна, 1974. 220 с.
8. Лужний В. Польський модерн-авангард у контексті європейської музики XX ст. : магістерська робота. Одеса, 2016. 109 с.
9. Маркова О. Ученість ранньої православної церковної традиції у вітчизняній художній культурі та її вплив на музику XIX ст. Музична україністика: сучасний вимір. Київ – Івано-Франківськ, 2008. С. 122–128.
10. Муравська О. В. Східнохристиянська парадигма європейської культури і музики XVIII–XX ст. : монографія. Одеса : Астропринт, 2017. 564 с.
11. Соколова А. Традиції лицарсько-аристократичної культури Британії-Англії й Русі-України : наукова монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 298 с.
12. Логвин Г. Н. Софія Київська. Державний архітектурно-історичний заповідник. Київ : Мистецтво, 1971. 47 с.
13. Українська школа в польськомовній літературі. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_школа_в_польськомовній_літературі (дата звернення: 11.01.2023).
14. Ялоза А. Бідермаєр у становленні класики гітарного мистецтва : дис. ... д-ра філос., спец. 025, Одеська націон. муз. академія імені А. В. Нежданової. Одеса, 2023, 189 с.
15. Bardach J. Unia lubelska, jej geneza i znaczenie. *Kultura i Społeczeństwo*. Warszawa, 1970. № 2. S. 119–136.
16. Boleśawska B. Panufnik. *Krakow*: PWM SA, 2001. 459 s.
17. Maciejowski J. Sarmatyzm jako formacja kulturowa. *Teksty*, 1974. № 4. S. 19–36.
18. Marszałek-Kawa J., Karpus Z., Jobst K. S. Stosunki polsko-ukrainie: historia i pamiec. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*. 2009. Vol. 58 (1–2). S. 267–269.
19. Mez A. Renesans Islamu. *Warszawa*: PIW, 1980. 492 s.
20. Tazbir J. Synkretyzm a kultura sarmatska. *Teksty*. 1974. № 4, 46 s.
21. Wrocki E. Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej. *Śpiewak*. 1931. № 11, Listopad. S. 145–148.
22. Wisner H. Unia Lubelska i III Statut litewski z roku 1588. *Zapiski Historyczne*. Kraków, 1986. T. 51. S. 23–44.

REFERENCES

1. Wikipedia (n.d.). Vladyslav II Yahailo [Vladyslav II Yahailo]. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Vladyslav_II_Jagajlo [in Ukrainian].
2. Volkova, G. (2020). Rytual u zberezhenni ta transliatsii kulturnykh tsinnostei [Ritual in the preservation and transmission of cultural values]. Cand. Dissertat., NAKKKiM. Kyiv, 261 p. [in Ukrainian].
3. Hysa, O. (2024). Ukrainski paraleli do yagellonstva i sarmatyzmu u butti Yevropy XVIII–XIX stolit [Ukrainian parallels to Jagiellonianism and Sarmatism in the history of Europe in the 18th–19th centuries]. *Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, 71 (1), 83–86 [in Ukrainian].
4. Davis, N. (2008). Bozhe ihryshche: istoriia Polshchi [God's Play: A History of Poland]. Kyiv: Solomia Pavlychko Publishing House "Osnovy", 1080 p. [in Ukrainian].
5. Kaminska-Markova, O.M. (2015). Metodolohiia muzykoznavstva ta problemy muzychnoi kulturolohii. Do 50-richchia pedahohichnoi diialnosti [The methodology musicology and problems music culturology. To 50 years of pedagogical activity work]. Odessa, Astroprynt, 532 p. [in Ukrainian].
6. Kotychenko, A.A. (2014). Sarmatyzm: etnosotsialnyi mif shliakhetskoho pokhodzhennia [Sarmatism: an ethno-social myth of noble origin]. *Herald of Cherkasy University. Series: Historical sciences*, 9, 53–57 [in Ukrainian].
7. Losev, O.F. (1974). Vstupnyi narys i zibrannia tekstiv. Muzychna estetyka Antychnoho svitu [Introduction, essay and collection of texts. Musical aesthetics of the Ancient world]. Kyiv: Muzuchna Ukraina, 220 p. [in Ukrainian].
8. Luzhnyi, V. (2016). Polskiy modern-avanhard u konteksti yevropeiskoi muzyky XX st. [The polish style of modern-vanguard in context of the european music XX century]. Magister. work. Odessa, 109 p. [in Ukrainian].
9. Markova, O. (2008). Uchenist rannoi pravoslavnoi tserkovnoi tradytsii u vitchyzniani khudozhnii kulturi ta yii vplyv na muzyku XIX st. [The scholarship of the early Orthodox church tradition in domestic artistic culture and its influence on the music of the 19th century]. *Music science about Ukraine: modern measurement*. Kyiv – Ivano-Frankivsk, 122–128 [in Ukrainian].
10. Muravska, O. (2017). Skhidnokhrystyianska paradyhma yevropeiskoi kultury i muzyka XVIII–XX st.: monohrafiia [East-Christian paradigm of the european culture and music XVIII–XX century: monograph]. Odessa: Astroprynt. 564 p. [in Ukrainian].

11. Sokolova, A. (2020). Tradytsii lytsarsko-arystokratychnoi kultury Brytanii-Anhlii y Rusi-Ukrainy: monohrafiia [The traditions of knightly-aristocratic culture to Britains-England and Rus-Ukraines: monograph]. Odesa: Astroprint. 298 p. [in Ukrainian].
12. Lohvyn, H.N. (1971). Sofiia Kyivska. Derzhavnyi arkhitekturno-istorychnyi zapovidnyk [Sophia of Kyiv. State architectural and historical reserve]. Kyiv: Mystetstvo, 47 p. [in Ukrainian].
13. Wikipedia (n.d.). Ukrainska shkola v polskomovnij literaturi [Ukrainian school in Polish-language literature]. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ukrainska_zhkola_v_polskomovnij_literaturi [in Ukrainian].
14. Yaloza, A. (2023). Bidermaier u stanovleni klasyky hitarnoho mystetstva [Biedermayer in the formation of classics of guitar art]. Doctor of Philosophical Dissertation, Special 025, Odesa National Academy of Music named after A.V. Nezhdanova. Odesa. P. 23 [in Ukrainian].
15. Bardach, J. (1970). Unia lubelska, jej geneza i znaczenie [The Union of Lublin, its genesis and significance]. *Culture and Society*, 2, 119–136 [in Polish].
16. Bolesławska, B. (2001). Panufnik. Krakow: PWM SA. 459 p. [in Polish].
17. Maciejowski, J. (1974). Sarmatyzm jako formacja kulturowa [Sarmatism as a cultural formation]. *Lyrics*, 4, 19–36 [in Polish].
18. Marszałek-Kawa, J., Karpus, Z., Jobst, K.S. (2009). Stosunki polsko-ukrainskie: historia i pamiec [Polish-Ukrainian relations: history and memory]. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, 58 (1–2), 267–269 [in Polish].
19. Mez, A. (1980). Renesans Islamu [The Renaissance of Islam]. Warszawa: PIW. 492 p. [in Polish].
20. Tazbir, J. (1974). Synkretyzm a kultura sarmatska [Syncretism and Sarmatian culture]. *Lyrics*, 4, 46 [in Polish].
21. Wrocki, E. (1931). Witold Maliszewski. Rys życia i działalności artystycznej [Witold Maliszewski. An outline of life and artistic activity]. *Śpiewak*, 11, 145–148 [in Polish].
22. Wisner, H. (1986). Unia Lubelska i III Statut litewski z roku 1588 [The Union of Lublin and the Third Statute of Lithuania of 1588]. *Zapiski Historyczne*, 51, 23–44 [in Polish].

Дата надходження статті: 10.07.2025

Дата прийняття статті: 07.08.2025

Опубліковано: 02.09.2025